

Jakub Płaziuk

Uniwersytet Śląski

jakub.plaziuk@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7613-9963

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Wpływ COVID-19 na wymiar sprawiedliwości. Studium przypadku i sugerowane rozwiązania”, Uniwersytet Śląski w Katowicach – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (sprawozdanie)

1. Wystąpienia wprowadzające

Tytułowa międzynarodowa konferencja naukowa odbyła się w dniach 26–27 maja 2022 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego oraz Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Konferencja została zorganizowana w ramach projektu finansowanego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej (NAWA) „Wpływ COVID-19 na wymiar sprawiedliwości. Studium przypadku i sugerowane rozwiązania” kierowanego przez dr hab. Katarzynę Gajdę-Roszczyńską oraz Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Wymiarem Sprawiedliwości (ICBWS). Partnerami konferencji były następujące jednostki: Uniwersytet Wileński, Wydział Prawa Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, International Association of Judges (IAJ), Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka), Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Fundacja Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego „Facultas Iuridica”. Konferencja była objęta patronatem honorowym JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego prof. dr. hab. Ryszarda Koziołka, Towarzystwa Naukowego Procesualistów Cywilnych, Naczelnej Rady Adwokackiej oraz Krajowej Izba Radców Prawnych.

Pierwsza część konferencji odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego i była poświęcona procedurze cywilnej. Konferencję otworzyła dr hab. Katarzyna Gajda-Roszczyńska (Kierownik projektu NAWA „Wpływ pandemii COVID-19 na wymiar sprawiedliwości. Studium przypadku i sugerowane rozwiązania”), która w ramach wystąpienia wprowadzającego zwróciła uwagę, że konferencja została zorganizowana ponad dwa lata po wybuchu pandemii COVID-19, dlatego stanowi doskonałą okazję do przeanalizowania, jak zmieniły się przepisy w krajach europejskich dotyczące funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w czasie pandemii COVID-19, a także, czy rozwiązania wdrożone w związku z pandemią COVID-19 w różnych krajach

będą trwałe i czy na dłużej zagoszczą w systemach prawnych tych krajów. Następnie, w ramach wystąpień wprowadzających, głos zabrali dr hab. Krystian Markiewicz, prof. UŚ (Kierownik ICBWS) oraz prof. dr hab. Tomasz Pietrzykowski (Prorektor ds. Współpracy Międzynarodowej i Krajowej Uniwersytetu Śląskiego), którzy powitali zaproszonych gości oraz podziękowali organizatorom za przygotowanie wydarzenia, podkreślili też istotność poruszanej podczas konferencji tematyki.

Po zakończeniu wystąpień wprowadzających rozpoczęła się merytoryczna część konferencji, która była podzielona na cztery panele. Pierwszy panel dotyczył administrowania wymiarem sprawiedliwości w sądach krajowych i ponadnarodowych w dobie pandemii COVID-19, drugi – wpływu pandemii COVID-19 na postępowanie cywilne, a w szczególności przeprowadzonych zmian systemowych, trzeci – wpływu pandemii COVID-19 na przebieg postępowania cywilnego, a czwarty – wpływu pandemii COVID-19 na prawo do rzetelnego procesu przed sądami cywilnymi.

2. Panel I – Administrowanie wymiarem sprawiedliwości w sądach krajowych i ponadnarodowych w dobie pandemii COVID-19

Panel pierwszy był moderowany przez dr. Grzegorza Borkowskiego (sędzia, ICBWS UŚ) i rozpoczął się od wystąpienia Jose Igreja Matos (Prezes IAJ, Prezes Sądu Apelacyjnego w Porto), który w swoim wystąpieniu skupił się na kwestii wpływu obostrzeń wprowadzanych przez rządy na niezależność i niezawisłość sędziowską. W jego ocenie niezależność sędziowska nie jest pojęciem niejasnym, otwartym na jakąkolwiek interpretację. Orzeczenia Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS), a także stanowcze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) doprecyzowały tę kluczową koncepcję. W swoim wystąpieniu Jose Igreja Matos wskazał, że kilka państw wykorzystało kryzys związany z pandemią COVID-19, aby podważyć zasady i instytucje chroniące praworządność. W tym kontekście jako przykład wskazał rozwiązania wdrożone na Węgrzech, w Turcji, Słowacji, Albanii, Czarnogórze, Chinach, a także początkowo planowane do wdrożenia w Wielkiej Brytanii. Pandemia narzuciła szerokie wykorzystanie tzw. cyfrowej sprawiedliwości. Pomimo wielu pozytywnych aspektów możliwości nowych technologii do osłabiania niezawisłości sądownictwa i zasadniczej roli sędziego są jednak niepokojące.

Autorem kolejnego wystąpienia był Duro Sessa (Prezes Europejskiego Stowarzyszenia Sędziów, były Prezes Sądu Najwyższego Chorwacji). Prelegent w pierwszej kolejności omówił zasadę praworządności, która zapewnia równość wszystkich obywateli, osób fizycznych i szeroko rozumianych podmiotów państwowych wobec prawa. Skuteczność realizacji tej zasady w demokratycznym państwie zależy od publicznego zaufania do niezawisłości i władzy sądownictwa. Następnie omówił kwestię wpływu pandemii COVID-19 na zasadę praworządności. W tym aspekcie Duro Sessa skupił się na dwóch podstawowych elementach zasady praworządności – prawie do sprawiedliwego procesu, które także w szczególnych czasach pandemii musi być respektowane

i zachowane, oraz prawie dostępu do sądu i zdalnego procesu, omówił też problem wprowadzanych rozwiązań w zakresie informatyzacji wymiaru sprawiedliwości. W ramach podsumowania prelegent skupił się na przyszłości, w szczególności na tym, jakie kwestie powinny zostać poruszone i rozstrzygnięte przez władze ustawodawcze.

Następne wystąpienie dotyczyło roli sądów i przestrzegania prawa do rzetelnego procesu w postpandemicznej rzeczywistości, którego autorem był Ghenadie Barba (Szef Działu Praworządności w Biurze Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka w Warszawie – ODIHR). Podczas wystąpienia podzielił się z uczestnikami konferencji głównymi ustaleniami i zaleceniami ODIHR dotyczącymi funkcjonowania sądów i wymiaru sprawiedliwości, w tym przestrzegania prawa do rzetelnego procesu sądowego w trakcie ostrej fazy pandemii COVID-19 i po niej. Wskazane zalecenia i ustalenia odnosiły się przede wszystkim do roli sądów w sprawowaniu nadzoru nad wdrażanymi środkami nadzwyczajnymi, funkcjonowaniem sądów i dostępem do wymiaru sprawiedliwości w czasie pandemii oraz przestrzeganiem prawa do rzetelnego procesu.

Autorem kolejnego wystąpienia był dr hab. Maciej Szpunar, prof. UŚ (Pierwszy Rzecznik Generalny Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – TSUE), który skupił się na omówieniu pandemii COVID-19 i jej wpływu na postępowanie przed TSUE w Luksemburgu. Prelegent poruszył kwestię początkowego ograniczenia dostępności TSUE dla stron i uczestników postępowania, podyktowaną koniecznością ochrony zdrowia i życia. Brak możliwości prowadzenia postępowań nie mógł jednak trwać zbyt długo, z tego też względu podjęto decyzję o prowadzeniu postępowań wyłącznie w formie pisemnej. Następnie wdrożono rozwiązania pozwalające stronom na zdalny udział w postępowaniu. Podjęto jednak decyzję, że to rozwiązanie ma jedynie charakter tymczasowy i po zakończeniu pandemii COVID-19 udział stron w postępowaniu w formie zdalnej będzie możliwy wyłącznie w szczególnie uzasadnionych przypadkach.

Wystąpienie dr. hab. Michała Balcerzaka, prof. UMK, dotyczyło pandemii COVID-19 i postępowania przed ETPC w Strasburgu. Prelegent wskazał, jakie działania podjął ETPC w Strasburgu w reakcji na pandemię. Wśród omawianych rozwiązań wskazał przede wszystkim, że w pierwszych dniach pandemii podjęto decyzje odnoszące się bezpośrednio do kwestii proceduralnych – wydłużono o jeden miesiąc terminy wyznaczone w toczących się postępowaniach oraz zawieszono na jeden miesiąc bieg terminu do składania skarg, określonego w art. 35 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Pandemia COVID-19 nie doprowadziła do paraliżu działalności ETPC, który dość szybko wprowadził modyfikacje sposobów funkcjonowania, podyktowane reżimem sanitarnym, bez znacznego uszczerbku dla swojej efektywności. Zachowano możliwość niemal natychmiastowego rozpatrywania wniosków o środki tymczasowe (*interim measures*). Prelegent zwrócił także uwagę na kwestię informatyzacji postępowań przed ETPC, w tym na elektroniczny obieg korespondencji, digitalizację akt itd. – zmiana ta została zapoczątkowana w ETPC na długo przed pandemią. Dzięki temu skutki reżimu sanitarnego wywołanego COVID-19 nie były dewastujące dla utrzymania sprawności operacyjnej. We wnioskach prelegent wskazał, że pewne doświadczenia z okresu pandemii – w tym związane z wykorzystaniem telepracy i wideokonferencji – z pewnością przydadzą się także w okresie postpandemicznym.

Autorka ostatniego wystąpienia w ramach pierwszego panelu, dr Urszula Żółtak, omówiła funkcjonowanie sądów powszechnych w czasie pandemii COVID-19 w Polsce i poruszyła kwestię rozwiązań wprowadzonych przez ustawodawcę stanowiących reakcję na rozprzestrzenianie się pandemii w Polsce. W szczególności omówiła kwestię rozpraw zdalnych i związanych z nimi wymogów technicznych i organizacyjnych oraz pojawiających się problemów. Poruszyła także kwestię ewentualnej pracy zdalnej sędziów, która nie jest jednak w pełni możliwa ze względu na brak pełnej digitalizacji akt sądowych. W konkluzji wskazała, że pandemia uwypukliła wiele problemów związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości, w tym m.in. brak inwestycji w sądy na przestrzeni wielu lat, funkcjonowanie przepisów nakładających na sądy i sędziów obowiązki bez możliwości ich realizacji, a także problem zgodności proponowanych rozwiązań z przepisami prawa – prawem do sądu.

3. Panel II – Wpływ pandemii COVID-19 na postępowanie cywilne – zmiany systemowe

Moderatorem drugiego panelu, który dotyczył wpływu pandemii COVID-19 na postępowanie cywilne w aspekcie zmian systemowych, był dr hab. Robert Kulski, prof. UŁ. W pierwszej części tego panelu prelegenci skupili się na zmianach w systemie procesowego prawa cywilnego wprowadzonych w związku z pandemią COVID-19, w drugiej natomiast na digitalizacji postępowania cywilnego.

Autorką pierwszego wystąpienia była prof. dr Anna Nylund (Wydział Prawa Uniwersytetu w Bergen), która skupiła się na międzynarodowym wymiarze zmian wprowadzonych w związku z pandemią COVID-19 do systemu prawa procesowego cywilnego. Jej wystąpienie kontynuował prof. dr hab. Andrzej Jakubecki, który omówił wskazane zagadnienie w aspekcie krajowym. Profesor dr Anna Nylund wskazała, że zmiany systemowe są konieczne, ale powolne. Przed pandemią COVID-19 wymiar sprawiedliwości nie był przygotowany na zdarzenia kryzysowe, więc powinna ona stanowić lekcję na przyszłość. Na początku każdego stanu wyjątkowego sądy muszą być zdolne do tego, by zarówno utrzymać podstawowe, minimalne funkcje, jak i przygotować się do wznowienia funkcji w granicach stanu wyjątkowego. Dlatego sądy muszą wiedzieć, które funkcje mają być utrzymane i jak można je utrzymać w różnych scenariuszach. Potrzebują również procedury planowania z wyprzedzeniem i stopniowego wznowiania funkcji. Kolejną zmianą o charakterze systemowym jest kwestia ustności i pisemności postępowania. Sytuacja pandemii może być w tym zakresie podstawą do przemyślenia, w jaki sposób ukształtować system, by zachować balans między ustnością a pisemnością postępowania. Systemowego rozważenia wymaga otwartość wymiaru sprawiedliwości – możliwość transmitowania prowadzonych rozpraw czy elektronicznego publikowania orzeczeń.

Profesor dr hab. Andrzej Jakubecki omówił zmiany wprowadzone w polskim systemie prawnym w wyniku pandemii COVID-19, skupiając się na kwestii rozpoznawania

przez sądy spraw pilnych i tymczasowego zaprzestania działalności, wpływu pandemii na bieg terminów w postępowaniach sądowych, wprowadzenia nowego rodzaju posiedzeń, tj. posiedzeń zdalnych, zwiększenia roli posiedzeń niejawnych, elektronicznych doręczeń pism procesowych oraz składu sądu. Prelegent zwrócił uwagę, że wprowadzone rozwiązania dotyczą kwestii fundamentalnych dla przebiegu postępowania, mimo to nie zostały wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego, ale funkcjonują na podstawie odrębnej ustawy, a zatem z założenia są przepisami o charakterze epizodycznym, choć pojawiają się obawy, że przynajmniej część z wprowadzonych unormowań na stałe zagości w systemie polskiego prawa procesowego cywilnego. Ponadto prelegent podkreślił, że część z wprowadzonych rozwiązań wydaje się pozostawać w sprzeczności z podstawowymi zasadami postępowania cywilnego, takimi jak np. zasada jawności postępowania. W podsumowaniu prof. dr hab. Andrzej Jakubecki wskazał, że ocena wprowadzonych regulacji nie jest jednoznaczna – zdalne posiedzenia oraz doręczenia elektroniczne pism procesowych wydają się dobrą ideą, ale jej wprowadzenie zawiera wiele mankamentów, natomiast ograniczenia jawności postępowania oraz wprowadzenie składów jednoosobowych jest rozwiązaniem szkodliwym i należy z niego niezwłocznie zrezygnować.

Jako pierwszy zagadnienie digitalizacji postępowania cywilnego omówił prof. dr Fernando Gascón Inhausti (Uniwersytet Complutense de Madrid Law School). Wskazał, że wprowadzenie zdalnych posiedzeń sądowych w czasach pandemii COVID-19 było w zasadzie jedynym sposobem na zachowanie możliwości prowadzenie postępowania w formie ustnej. Należy jednak zadać pytanie, czy to, co zostało wprowadzone jako reakcja na sytuację kryzysową i nadzwyczajną, powinno stać się nową normą po zakończeniu pandemii COVID-19. Odpowiedź na tak zadane pytanie nie jest jednoznaczna i wymaga wzięcia pod uwagę pięciu czynników – dostępu do odpowiedniej technologii zarówno dla sądu, jak i stron lub uczestników postępowania, istotności czynnika ludzkiego i możliwości osobistego spotkania się sądu oraz stron lub uczestników postępowania, wpływu prowadzenia posiedzeń w formie zdalnej na bezpośredniość i jakość wymiaru sprawiedliwości oraz na zasadę jawności (otwartości) wymiaru sprawiedliwości, a także możliwości podjęcia przez sąd lub strony decyzji, czy postępowanie ma być prowadzone w formie zdalnej czy nie. Wirtualne przesłuchania niosą ze sobą wiele zalet, a mianowicie elastyczność, wygodę i oszczędność proceduralną, ale pozbawiają postępowania ustne składników, które podważają jakość czynności sądowych.

Kwestię digitalizacji postępowania cywilnego w prawie litewskim omówiła prof. dr Vigita Vėbraite (Wydział Prawa Uniwersytetu Wileńskiego). Wskazała, że Litwa była dość dobrze przygotowana do wdrożenia rozwiązań z zakresu e-wymiaru sprawiedliwości. Podstawę stanowił wdrożony na przełomie 2004 i 2005 r. jednolity system informacyjny sądów litewskich – Liteko. System ten był w kolejnych latach rozwijany i obejmował coraz większą liczbę spraw. W sądach litewskich jeszcze przed pandemią istniała możliwość wnoszenia spraw przez strony w formie elektronicznej, co wiązało się z obniżeniem pobieranej opłaty, a na profesjonalnych pełnomocnikach oraz niektórych podmiotach ciążył wręcz obowiązek wnoszenia pism w formie elektronicznej.

Litewski system prawny przewidywał również możliwość prowadzenia rozpraw w formie on-line, jednak nie była ona zbyt popularna przed pandemią. Istnienie tych rozwiązań spowodowało, że pandemia COVID-19 nie zatrzymała postępowań cywilnych przed litewskimi sądami. Ze względu na raczej wysoki poziom cyfryzacji sądy dość szybko zmieniły swoje podejście do zdalnych rozpraw, co doprowadziło do powstania „nowej normalności” dla sądów i uczestników postępowania.

Ostatni referat wygłosiła prof. dr Irina Izarova (Wydział Prawa Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki), która omówiła kwestię digitalizacji postępowania cywilnego w Ukrainie. Prelegentka wskazała, że Ukraina jest jednym z liderów w zakresie digitalizacji wymiaru sprawiedliwości, jak również komunikacji pomiędzy państwem a obywatelami. Przykładem rozwiązania, które wdrożono w tym zakresie, jest aplikacja mobilna „Dija”, z której korzysta już ponad 12 mln osób. Elektroniczny wymiar sprawiedliwości jest więc w Ukrainie elementem szerszego zjawiska, czyli elektronicznej administracji publicznej. Wdrażane w ostatnich latach rozwiązania dotyczące elektronicznego wymiaru sprawiedliwości były związane przede wszystkim z wprowadzeniem zautomatyzowanego systemu zarządzania dokumentami czy otwartym jednolitym państwowym rejestrem wyroków. Najważniejszym jednak elementem digitalizacji wymiaru sprawiedliwości było wprowadzenie Jednolitego Sądowego Systemu Informacji i Telekomunikacji, który składa się z następujących elementów: e-Cabinet (oficjalny adres elektroniczny), oficjalny portal internetowy sądownictwa Ukrainy, jednolity państwowy rejestr orzeczeń sądowych, ujednolicony państwowy rejestr dokumentów egzekucyjnych, otwarty moduł zbiorów danych oraz zautomatyzowana interakcja z innymi zautomatyzowanymi systemami. Dodatkowo Ukraina może pochwalić się rozwiązaniami z zakresu elektronicznej postępowania egzekucyjnego oraz zdalnej nieodpłatnej pomocy prawnej.

4. Panel III – Wpływ pandemii COVID-19 na przebieg postępowania cywilnego

Moderatorem trzeciego panelu konferencji, poświęconego wpływowi pandemii COVID-19 na przebieg (organizację) postępowania cywilnego, był prof. dr hab. Karol Weitz (Sędzia Sądu Najwyższego).

Autor pierwszego wystąpienia – prof. dr Remco van Rhee (Uniwersytet w Maastricht, Dyrektor programu „Podstawy i zasady postępowania cywilnego w Europie”), wskazał, że nowoczesna technologia ma długą historię w postępowaniu cywilnym. W późnym średniowieczu procedurę ustną zastąpiono procedurą, w której wykorzystywano pismo i papier, co było rewolucyjne w czasach, gdy umiejętność pisania nie była powszechna. Tej zmianie towarzyszył nowy rodzaj procedury, tzw. procedura rzymsko-kanoniczna. Na przestrzeni wieków skuteczność tej procedury podnoszono dzięki różnym reformom strukturalnym i zastosowaniu nowocześniejszych technologii, które były również kluczowe podczas pandemii COVID-19, nie ze względu na

wydajność, ale ze względu na potrzebę zachowania dystansu społecznego. W chwili gdy ryzyko związane z pandemią nie będzie już tak wysokie, należy zadać pytanie, jakie rozwiązania technologiczne wprowadzone na skutek pandemii COVID-19 można utrzymać w procesie cywilnym bez narażania podstawowych zasad postępowania. Wydaje się, że dyskusja nie powinna koncentrować się na względnej jakości wymiany informacji ani na kwestii fizycznych i zdalnych rozpraw sądowych, gdyż zasada proporcjonalności w postępowaniu cywilnym nie nakazuje, aby zawsze wybierać najlepsze rozwiązanie. Należy skoncentrować dyskusję na zasadach, takich jak równość broni i jawność rozprawy.

Drugie wystąpienie dotyczyło polskich rozwiązań w zakresie organizacji wymiaru sprawiedliwości, a jego autorem był dr hab. Piotr Ryłski, prof. UW. Prelegent poruszył kwestię pisemnego przygotowania spraw, w szczególności poprzez wprowadzenie, co do zasady, obligatoryjnej odpowiedzi na pozew. Następnie poświęcił uwagę posiedzeniu przygotowawczemu, w trakcie którego przewodniczący wspólnie ze stronami ustala przedmiot sporu i wyjaśnia stanowiska stron, w tym ich stanowisko w odniesieniu do prawnych aspektów sporu. Omówił też kwestię przygotowania planu rozprawy, co jest jednym z podstawowych celów posiedzenia przygotowawczego, problem wydania wyroku bez przeprowadzenia rozprawy oraz kwestię informacyjnej działalności sądu.

5. Panel IV – Wpływ pandemii COVID-19 na prawo do rzetelnego procesu przed sądami cywilnymi

Czwarty panel konferencji, poświęcony wpływowi pandemii COVID-19 na prawo do rzetelnego procesu przed sądami cywilnymi (na zasadę otwartego wymiaru sprawiedliwości oraz prawo do właściwego sądu, skład sądów w sprawach cywilnych i zasadę niezmienności składu sądu), moderował dr hab. Andrzej Torbus, prof. UŚ.

Pierwsze wystąpienie dotyczyło zasady jawności (otwartości) postępowania cywilnego w Bośni i Hercegowinie, a jego autorką była Katica Artukovic (sędzia, ekspert ODIHR/OBWE). Prelegentka wskazała, że w dotychczasowej, pandemicznej sytuacji w Bośni i Hercegowinie sądy i prokuratury organizowały swoją pracę zgodnie z zaleceniami Naczelnej Rady Sądownictwa i Prokuratury Bośni i Hercegowiny. Zaplanowane rozprawy zostały odroczone, z wyjątkiem rozpraw, które miały status spraw pilnych lub spraw, które zbliżały się do końca okresu przedawnienia. Obywatele mieli ograniczony dostęp do budynku sądu. Bezpośrednia komunikacja między pracownikami sądu została ograniczona do minimum i odbywała się głównie przez telefon i e-mail. Skrócono godziny pracy sądu i przewidziano możliwość pracy z domu. Zmniejszono liczbę pracowników fizycznie obecnych w sądzie.

Autorką kolejnego wystąpienia była dr hab. Anna Machnikowska, prof. UG, która omówiła zasadę otwartego wymiaru sprawiedliwości. Wskazała, że w czasie pandemii COVID-19 polski wymiar sprawiedliwości nie zachował konstytucyjnego i ustawowego

standardu, mimo że istniały środki i mechanizmy do osiągnięcia tego celu. W trakcie pandemii doszło do przemodelowania zasady jawności (otwartości) wymiaru sprawiedliwości – została ona pozbawiona kilku tradycyjnych elementów, na miejsce których wprowadzono nowe. Przykładem nowych standardów w zakresie jawności może być zwiększona rola digitalizacji, która jest kojarzona przede wszystkim z prowadzeniem posiedzeń zdalnych. W większości krajów prowadzenie posiedzeń w formie zdalnej było związane ze wzmocnieniem zasady jawności postępowania, jednak w Polsce wprowadzone rozwiązania proponowały gorszy standard niż ten obowiązujący w okresie przed pandemią COVID-19. Co więcej, miały dwa zasadnicze mankamenty – brak jednolitego certyfikowanego systemu odpowiadającego za obsługę rozpraw zdalnych oraz brak dostępu dla wszystkich obywateli do systemu odpowiadającego za obsługę rozpraw zdalnych. Pandemia COVID-19 stała się również pretekstem do rezygnacji przez ustawodawcę z jednolitego standardu pouczeń, który miał być wydawany wszystkim stronom niezastępowanym przez profesjonalnego pełnomocnika. Jak się wydaje, podstawowym motywem wprowadzanych rozwiązań była chęć przyspieszenia postępowania i na rzecz tej wartości poświęcono inne, nawet te, które mają umocowanie bezpośrednio w Konstytucji RP. Wprowadzone rozwiązania powinny zatem podlegać modyfikacji, tak aby nie uchybiały standardom. Jednocześnie należałoby podjąć inne działania, takie jak zwiększenie skuteczności edukacji z zakresu nowych technologii, co umożliwiłoby lepsze ich wykorzystanie w wymiarze sprawiedliwości.

Autorem następnego wystąpienia był dr Dragos Calin (sędzia, ekspert ODIHR/OBWE), który poruszył tematykę prawa do sądu i składu sądów w sprawach cywilnych oraz omówił zasadę stabilności składów orzekających podczas pandemii COVID-19, odnosząc wskazaną problematykę do przykładu Rumunii. Pandemia COVID-19 wpłynęła na organizację i funkcjonowanie rumuńskiego wymiaru sprawiedliwości. Istotą dynamiki przemian, z prawnego punktu widzenia, było utrzymywanie skutków pandemii w ramach odpowiedniej i proporcjonalnej relacji między dwiema zasadami, które są jednocześnie istotnymi celami społeczeństwa: naczelną zasadą ochrony zdrowia i życia jednostek oraz zasadą dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Podobnie jak w innych krajach wdrożono rozwiązania polegające jedynie na rozstrzyganiu spraw należących do kategorii spraw pilnych. Uruchomiono także pierwsze inicjatywy cyfryzacji w obszarze wymiaru sprawiedliwości, pod względem zarówno legislacyjnym, jak i techniczno-administracyjnym. Na poziomie proceduralnym jedną z najważniejszych reform było wykorzystanie wideokonferencji do prowadzenia spraw sądowych. Rozwiązanie to przed pandemią było, co prawda, znane i regulowane w Rumunii, ale ograniczało się do wyjątkowych sytuacji, zwłaszcza w obszarze transgranicznej współpracy sądowej. Wdrożone w czasie pandemii rozwiązania muszą jednak zostać ocenione. Ich funkcjonowanie jako stałych elementów wymiaru sprawiedliwości będzie możliwe wyłącznie, jeżeli będą one do pogodzenia z podstawowymi zasadami rządzącymi postępowaniem.

Ostatni referat wygłosił dr hab. Krystian Markiewicz, prof. UŚ, który skupił się na kwestii składu sądu, kolegalności oraz zasadzie niezmienności składu w sprawach cywilnych. Prelegent wskazał, że odpowiedni skład sądu jest wartością chronioną

konstytucyjnie, jak również podlegającą ochronie na mocy przepisów międzynarodowych. Zasada niezmienności składu sędziowskiego nie ma, co prawda, charakteru absolutnego, jednak jest ona standardem w większości krajów europejskich. W Polsce, gdy została wdrożona zasada losowego przydziału spraw, wprowadzono także zasadę niezmienności składu sędziowskiego. W okresie letnim w 2021 r., kiedy pandemia COVID-19 była w Polsce w odwrocie, wprowadzono bardzo daleko idące rozwiązania dotyczące ograniczenia funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości – zlikwidowano kolegialność składów sędziowskich decyzją, że sprawy, które dotychczas były rozpoznawane w składzie 3 sędziów, od chwili wprowadzenia ustawy będą rozpoznawane w składzie jednoosobowym. Co więcej, wskazana zmiana miała zastosowanie zarówno do spraw nowych, jak i do spraw będących w toku. Zasada ta obowiązuje nie tylko przez okres pandemii i zagrożenia epidemicznego, lecz także rok po zakończeniu ostatniego z tych stanów. Wydaje się więc, że pandemia COVID-19 stanowiła jedynie pretekst do wprowadzenia tych rozwiązań. Taką argumentację zdaje się potwierdzać również fakt, że rozwiązanie to odnosi się wyłącznie do sądów cywilnych, a w sądach administracyjnych i karnych pozostawiono możliwość rozpatrywania spraw w składzie kolegialnym.

6. Zakończenie konferencji

Po zakończeniu wszystkich wystąpień w pierwszym dniu konferencji głos zabrała dr hab. Katarzyna Gajda-Roszczyńska, która podziękowała wszystkim uczestnikom, patronom oraz organizatorom. Następnie głos zabrał dr hab. Krystian Markiewicz, prof. UŚ, który podkreślił, że wygłoszone referaty pokazały, że pomimo funkcjonowania różnych unijnych instytucji rozwiązania prawa wdrażane w poszczególnych krajach wciąż nie są jednolite. Z tego też względu wypracowanie jednolitego stanowiska wydaje się jedną z największych wartości.

Konferencja była połączona z ceremonią rozdania nagród w konkursie Towarzystwa Naukowego Procesualistów Cywilnych na najlepszą pracę magisterską dotyczącą postępowania cywilnego. Zgodnie z decyzją Komisji Konkursowej pierwszą nagrodę otrzymały *ex aequo*: mgr Iga Kozioł za pracę pt. „Sądowe uzgodnienie poci metrykalnej osoby transseksualnej” (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Pawła Grzegorzcyka oraz mgr Klaudia Katarzyna Pluta za pracę pt. „Postępowanie w sprawach o odebranie dziecka uprowadzonego z zagranicy” (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) napisaną pod kierunkiem dr hab. Marcina Walasika, prof. UAM. Drugie miejsce zajęła mgr Iga Anna Makulska za pracę pt. „Roszczenie o udzielenie informacji w świetle prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej” (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Jakubeckiego. Jury konkursowe trzecią nagrodę przyznało mgr Joannie Wójcik za pracę pt. „Postępowanie o stwierdzenie nabycia

własności nieruchomości przez zasiedzenie” (Uniwersytet Śląski w Katowicach) napisaną pod kierunkiem dr hab. Krystiana Markiewicza, prof. UŚ.

Referaty zostaną opublikowane w formie artykułów w monografii pokonferencyjnej pt. „The impact of the COVID-19 pandemic on the justice systems. Case study and suggested solutions”, która zostanie wydana przez V&R unipress – Vandenhoeck & Ruprecht (Brill Deutschland) pod redakcją dr hab. Katarzyny Gajdy-Roszczyńskiej.